

AYT EDEBİYAT DERS İŞLEME FÖYÜ

KOMİSYON

ISBN 978-0-2022-0678-3

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevdir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

2. Baskı: Ankara

Proje-Yayın: Buse Uğantaş
Dizgi-Grafik Tasarım: Arzu Orhan Kaya
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126 Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İLETİŞİM

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

www.pegem.net

pegem@pegem.net

0538 594 92 40

[pegemakademi](https://www.instagram.com/pegemakademi)

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

ŞİİR BİLGİSİ

Şiirde Yapı

- Şiirin dışsal özellikleri, yani biçimi, şiirin yapısını oluşturur.
- Şiirde yapı, şiirin kuruluşunu sağlayan anlamlı parçaların (dize, beyit, bent, dörtlük) birleşmesiyle oluşur.
- Nazım birimi ve nazım biçimi şiirin yapısıyla ilgili kavramlardır.

Nazım Birimi

- Manzume ya da manzum eserlerde anlam bütünlüğü olan ve şiiri oluşturan dize kümelerine **nazım birimi** denir.
- Nazım birimi, bir şiirin nazım biçimini belirlemede kullanılan ölçütlerden biridir.

a) Mısra (Dize)

Manzum bir parçanın en küçük birimidir.

Kendi içinde anlam açısından bir bütün oluşturan bir manzumenin parçasıyken tek başına yazılan mısralara mısra-ı azade (bağımsız mısra) denir.

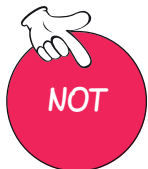
Örnek

Söylesem tesiri yok, sussam gönül razı değil.

(Fuzûli)

Sitem hep aşinalardan gelir, bigânelerden gelmez.

(Nâbî)

Şiirin içinde güzelliğiyle şiirden ayrılarak atasözü gibi dilden dile dolaşan mısralara mısra-ı berceste denir.

Örnek

Şecaat arz ederken merd-i kıpti sirkatin söyler.
(Çingenenin merdi, kendini överken hırsızlığını söyler.)

(Ragıp Paşa)

b) Beyit

- Aynı ölçüde ve anlamca birbirine bağlı iki dizeye beyit denir.
- Divan edebiyatında en çok kullanılan nazım birimidir.

Örnek

Arz-ı hâl etmeğe cânâ seni تنها bulamam
Seni تنها bulıcak kendimi asla bulamam

(Selîkî)

Ayıttı ol peri bir gün düşüne girüren bir şeb
Sevincimden nice yıllar geçipdür görmedim uyku
(Zâti)

c) Bent:

- İkiden fazla dizenin oluşturduğu bölümlere **bent** denir.
- Bent; üç, dört, beş ya da daha fazla dizeden oluşabilir. Dörtlükler de dört dizeden oluşan bentlerdir.

Örnek

Monna Rosa, siyah güller, ak güller
Gülce'nin gülleri ve beyaz yatak
Kanadı kırık kuş merhamet ister
Ah, senin yüzünden kana batacak
Monna Rosa, siyah güller, ak güller

d) Dörtlük

- Dört dizeden oluşan ve anlamsal bütünlük gösteren bölümlerdir.
- İslamiyet öncesi Türk edebiyatında ve halk edebiyatında nazım birimi olarak dörtlük kullanılmıştır.

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

ŞİİRDE AHENK

A) ÖLÇÜ

Şiirde ritmi sağlayan en önemli ahenk unsuru ölçüdür. Türk edebiyatının başlangıcından itibaren üç farklı ölçü kullanılmıştır.

Hece ölçüsü

Aruz ölçüsü

Serbest ölçü

Hece Ölçüsü

- Şiirde mısralar arası hece sayısı eşitliğine dayanır.
- Hece ölçüsü, Türk edebiyatının başlangıcından bu yana kullanılmıştır. İslamiyet'ten sonra Divan edebiyatında aruz ölçüsü kullanılırken, Halk edebiyatında hece ölçüsü kullanılmaya devam etmiştir.
- En çok 7, 8 ve 11'li hece ölçüleri kullanılır.
- Millî ölçümüdür.
- Türkçe kelimelerde hemen hemen bütün heceler eş değerde söylenir. Hecelerde kalınlık, incelik, uzunluk, kısalık farkı gözetilmez. Bu bakımdan hece ölçüsü Türk dilinin yapısına da en uygun ölçüdür.
- Hece ölçüsüne parmak hesabı da denilir.
- Hece ölçüsünün hece sayısı ve duraklar olmak üzere iki temel özelliği vardır.

Hece Sayısı

Hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirin bütün mısralarında eşit sayıda bulunur. Hece sayısı aynı zamanda o şiirin kalıbı demektir.

Örnek

Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı

Bu dördükteki bütün dizeler 7 heceden oluşmaktadır. Bu dördük 7'li hece kalıbıyla yazılmıştır.

Örnek

İncecikten bir kar yağar,
Tozar Elif, Elif deyi...
Deli gönül abdal olmuş,
Gezer Elif, Elif deyi...

Bu dördükteki bütün dizeler 8 heceden oluşmaktadır. Bu dördük 8'li hece kalıbıyla yazılmıştır.

Örnek

Ağacın eyisi özünden olur
Yiğidin eyisi sözünden olur
İl için ağlayan gözünden olur
Ağlama hey gözü yaşın sevdiğim

Bu dördükteki bütün dizeler 11 heceden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu şiir hece ölçüsünün 11'li kalıbıyla yazılmıştır.

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımız da binbir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.

Bu şiir hece ölçüsünün 14'lü kalıbıyla yazılmıştır.

Durak

Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde, ahengi artırmak amacıyla mısralar belli yerlerinden ayrılır. Bu ayrım yerlerine **durak** denir.

- Duraklar kelime ortasına denk gelmez.
- Bir şiirde, bütün dizelerin durakları aynı olabileceği gibi, belli dizelerde farklı duraklar da kullanılabilir. Bir şiirin her dizesinde farklı duraklar kullanılmışsa, o şiir duraksız kabul edilir.

Buraya
Dikkat

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

ŞİİR TÜRLERİ

Lirik Şiir

- ▶ İçten gelen duyguları, heyecanları anlatan şiirlerdir.
- ▶ Heyecanlı ve coşkulu bir anlatımı vardır.
- ▶ Aşk, ayrılık, ölüm, sevgiliye özlem gibi konuları işler.

Örnek

Bir bademin altına, yorgun, oturmak biraz,
Ayrı ayrı seyretmek çiçek açmış her dalı.
Artık bütün renklerden, artık uzaklaşmalı:
Beyaz işte, aylardır gözümde tüten beyaz.

İş bitti... Uzaklarda ilk ümitler gibi yaz,
Duyuyorum bu sabah, kış içimden çıkalı,
İçimin dört duvarı bembeyaz badanalı,
Ah, sade nefes almak, göğsüme dolan bu haz...

Örnek

Sana nasıl anlatilir
Sensiz hayatın boşluğu,
Bir zindanın ağır ağır
Çöker üzerime loşluğu.
Dünya her mihnete bedel
Sen olduğun için güzel
Hayat, hayal, ümit, emel
Senden alıyor hoşluğu.
Ariyorum seni uzak
Bir şehirde sallanarak
Hala geldiğin günün bak
Üzerimde sarhoşluğu.

Epik Şiir

- ▶ Konu bakımından savaş, kahramanlık, yiğitlik ve tarihî olayları coşkulu biçimde anlatan şiirlerdir.
- ▶ Bu şiirlerde hamasi duygularla okuyucuda coşku ve heyecan uyandırmak amaçlanmıştır.

Örnek

Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir

Örnek

Köroğlu'yum medhim merde yeğine
Koç yiğit değişmez cengi düğüne
Sere serpe gider düşman önüne
Ölümü karşılar meydan içinde

Örnek

Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor
Bir hilal uğruna, ya Rab, ne güneşler batıyor
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker
Gökten ecdad inerek öpse o pak alnın değer
Ne büyüksün ki, kanın kurtarıyor Tevhidi
Bedrin aslanları ancak, bu kadar şanlı idi
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın
"Gömelim gel seni tarihe" desem, siğmazsın

Didaktik Şiir

- ▶ Belli bir konuda öğüt ve bilgi vermek, ahlaki, kültürel dersler vermek amacıyla yazılan şiirlerdir.
- ▶ Şairin temel amacı bir düşünceyi, bir bilgiyi aktarmak ve öğüt vermektir.
- ▶ Bu şiirlerin bilgi ve felsefi yönü ağırlıklıdır, didaktik şiirler duygusal yönden zayıftır.
- ▶ Manzum hikâyeler, yergiler ve fabllar da bu türe girer.

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

EDEBİ SANATLAR - I

Teşbih (Benzetme)

- Sözü daha etkili bir duruma getirmek için aralarında belirli yönlerden ilgi bulunan iki şeyden nitelikçe zayıf olanı, güçlü olana benzetme sanatıdır.
- Teşbihin ikisi temel, ikisi yardımcı olmak üzere dört ögesi vardır.

Temel Ögeler:

Benzeyen: Teşbihin asıl unsurudur, kurulan benzerlikte nitelikçe zayıf olandır.

Kendisine Benzetilen: Kurulan benzerlik ilişkisinde, birbirine benzeyen şeylerden nitelikçe üstün ve güçlü olan unsurudur.

Yardımcı Ögeler:

Benzetme Yönü: Benzeyen ile kendisine benzetilen arasında ortak olan noktadır.

Benzetme Edatı: Benzetme sırasında varlıklar arasında ilgi kuran kelimelerdir. Benzetme edatı olarak çoğunlukla "gibi" edatı kullanılır, bununla birlikte "sanki, misali, kadar" edatlarına da yer verilebilir.

Örnek

Orman gibi yemyeşil gözleri vardır sevdiğimin.

Benzeyen → gözler

Kendisine Benzetilen → orman

Benzetme Yönü → yeşil olması

Benzetme Edatı → gibi

Teşbih, kullanılan öge sayısına göre kendi arasında dörde ayrılır:

1) Tam (Ayrıntılı) Teşbih

Benzetmenin dört ögesinin de kullanıldığı benzetmelerdir.

Örnek

Cennet gibi güzel bir vatanda yaşıyor.

Benzeyen →

Kendisine Benzetilen →

Benzetme Yönü →

Benzetme Edatı →

2) Kısaltılmış Teşbih:

Benzetme yönü olmayan, diğer ögeleri bulunan teşbihtir.

Örnek

Kutu gibi bir bahçesi vardı evinin.

Benzeyen →

Kendisine Benzetilen →

Benzetme Edatı →

3) Pekiştirilmiş Teşbih:

Benzetme edatı olmayan, diğer ögeleri bulunan teşbihtir.

Örnek

Karanlık bir kuyudur senin gözlerin.

Benzeyen →

Kendisine Benzetilen →

Benzetme Yönü →

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

EDEBÎ SANATLAR - II

Tekrir (Tekrarlama)

Sözü daha etkili kılmak için anlamın üzerine yoğunlaştığı sözcükleri tekrar etmekten doğan sanattır.

Örnek

Kimse aradığım yollarda
Kimsesizlik kimsem oldu
Dinsin artık hicranın cana
Kimse aradığım yollar
Kimsesiz kimselerle doldu

Bu dizelerde "kimse" sözcüğü tekrar edilmiştir.

Aşağıda verilen dizelerde tekrar eden sözcükleri belirleyiniz.

Hepsi gider, bu kubbede kalacak Âşık sesi, şair sesi, er sesi Bizi bundan sonra sarıp alacak Tanrı sesi, sanat sesi, yâr sesi	
Nedir bu handeler bu işveler bu nâz u istiğna Nedir bu cilveler bu işveler bu hâmet-i bâlâ	
Bir yol bilirim; Âdem'e, Havva'ya gider, Bir yol bilirim; aşka ve sevdaya gider. Bir yol ki, ömür bahçelerinden geçerek Yaşlarla, figanlarla musallâya gider.	

Tariz (Tersini Kastetme, İğneleme)

- Söylenen sözün ya da kavramın gerçek ve mecaz anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir.
- Amaç, bir kişiyi ya da durumu alaya almak, iğnelemektir.

Örnek

Bir nasihatim var zamana uygun
Tut sözümü yattıkça yat uyanma
Meşhur bir kelâmdır "sen kazan sen ye"
El için yok yere ateşe yanma

Aşağıda verilen dizelerde yer alan tariz örneklerini bulunuz.

Rüşvet vermek rüşvet almak nasıl şey
Hazineden para çalmak nasıl şey
Terlemeden zengin olmak nasıl şey
Biz ne bilek beyim büyükler bilir

Bir yetim görünce döktür dişini,
Bozmaya çabala halkın işini,
Günde yüz adamın vur kır dişini,
Bir yaralı sarmak için yeltenme.

Her nere gidersen eyle talanı
Öyle yap ki ağlatasın güleni
Bir saatte söyle yüz yalanı
El bir doğru söz söylerse inanma

Aferin ağlum Ahmet,
Bu yolda devam et!
Herifoğlu Sen Mşel'de koyuvermiş sakalı
Neylesin bizim köyü,
Nitsin Mahmut Makal'ı.